

7de vergadering

Dinsdag 29 september 2009

Aanvang 14.00 uur

Voorzitter: Verbeet

Tegenwoordig zijn 136 leden, te weten:

Aasted Madsen-van Stiphout, Agema, Algra, Anker, Aptroot, Arib, Atsma, Azough, Bashir, Van Beek, Besselink, Bilder, Biskop, Blanksma-van den Heuvel, Blok, Van Bochove, Boekestijn, Boelhouwer, Van Bommel, Bosma, Bouchibti, Bouwmeester, Brinkman, Ten Broeke, Van der Burg, Çörüz, Cramer, Van Dam, Depla, Dezentjé Hamming-Bluemink, Tony van Dijck, Jan Jacob van Dijk, Jasper van Dijk, Dijsselbloem, Eijsink, Ferrier, Fritsma, Van Geel, Van Gent, Gerkens, Van Gerven, Gesthuizen, Graus, Griffith, Van Haersma Buma, Halsema, Van der Ham, Hamer, Haverkamp, Heerts, Heijnen, Van Heugten, Van Hijum, Ten Hoopen, Irrgang, Jacobi, Jager, Jansen, Joldersma, Jonker, Kalma, Kant, Karabulut, Koopmans, Koppejan, Koşer Kaya, Kraneveldt-van der Veen, De Krom, Kuiken, Langkamp, Leerdam, Van Leeuwen, Leijten, Linhard, Luijben, Marijnissen, Mastwijk, Meeuwis, Van Miltenburg, Neppéus, De Nerée tot Babberich, Nicolaï, Ortega-Martijn, Ouwehand, De Pater-van der Meer, Pechtold, Peters, Pieper, Polderman, Poppe, Van Raak, Remkes, Roefs, Roemer, De Roon, De Roos-Consemulder, De Rouwe, Rutte, Samsom, Sap, Schermers, Schippers, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smits, Snijder-Hazelhoff, Spekman, Spies, Van der Staaij, Sterk, Tang, Teeven, Thieme, Timmer, Van Toorenburg, Uitslag, Ulenbelt, Van der Veen, Van Velzen, Vendrik, Verbeet, Verdonk, Vermeij, Vietsch, Van der Vlies, Voordewind, Vos, Van Vroonhoven-Kok, Waalkens, Weekers, Wiegman-van Meppelen Scheppink, Wilders, De Wit, Wolbert en Zijlstra,

en de heer Bos, viceminister-president, minister van Financiën, de heer Verhagen, minister van Buitenlandse Zaken, de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, de heer Klink, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de heer Koenders, minister voor Ontwikkelingssamenwerking, de heer Van der Laan, minister voor Wonen, Wijken en Integratie, en de heer De Jager, staatssecretaris van Financiën.

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van Orde.

Vragen van het lid Jansen aan minister voor Wonen, Wijken en Integratie over **het bericht "Gang van zaken bouw campus Maastricht diep treurig"**.

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Daar staan wij weer. Vorige week hadden wij het hier met deze minister over een interim-directeur van een vereniging van woningcorporaties die drie ton mee naar huis neemt. Vandaag vindt weer de volgende acte in dit treurspel plaats. Nu is er een Maastrichtse corporatie Servatius die voor meer dan 100 mln. het schip in gaat bij de bouw van een campus voor de universiteit die voor 45% bestaat uit kantoren en een sporthal. Dit heeft niets te maken met woningbouw. De huurders betalen het gelag. Servatius moet 2000 huurhuizen verkopen en 30 bouwplannen afblazen, anders gaat de corporatie op de fles. Dit alles is gebeurd terwijl het ministerie al jarenlang op de hoogte was van het avontuur en er zelfs bezwaar tegen maakte. Uiteindelijk bleek het niet in staat om dit schandaal te voorkomen. Minister voor Wonen, Wijken en Integratie, hoe kan dit eigenlijk? Hoe is het mogelijk dat de minister na vijf jaar pappen en nathouden pas vanmorgen ingrijpt bij deze corporatie? Wat heeft de minister geleerd van het ss Rotterdam?

Twee maanden geleden berichtte de minister de Kamer nog dat de corporatie Servatius maar voor 40% in de Campus bv meedeed. Ik citeer: "Gemeente en Universiteit investeren risicodragend mee." Vanmorgen schrijft de minister ineens dat thans kan worden vastgesteld dat de gemeente Maastricht en de Universiteit Maastricht hun bijdrage niet hebben geleverd. De minister is dus door de corporatie voor de gek gehouden. De raad van toezicht bleek ook hier weer te bestaan uit mensen van het ons-kent-onscircuit. Zij komen op voor heel veel belangen, behalve die van hun huurders. De minister stelt Servatius onder curatele, maar wat gaat hij doen om herhaling te voorkomen?

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. De brief die ik vanochtend heb gestuurd had beter wat eerder kunnen komen. Dan had de hele Kamer hem nog uitvoerig

Van der Laan

kunnen lezen. Het is een lange brief. Hij geeft inzicht in de geschiedenis van de vele contacten met Servatius. Wat ik het meest oppik uit de bijdrage van de geachte heer Jansen, is het punt "voor de gek houden". Dat kan ik nu niet voluit overnemen. Ik heb echter wel uit het dossier de indruk gekregen dat Servatius – ik ga dit natuurlijk zorgvuldig formuleren – mijn departement niet goed heeft geïnformeerd. Men kan in de brief lezen dat er behoorlijk is gejaagd en aangejaagd vanuit het departement. Dat heeft op beslissende momenten steeds weer wijzigingen in de opstelling van Servatius te zien gegeven, maar altijd laat en altijd half. Ik ben dus niet enthousiast over hoe Servatius is omgegaan met het departement. Vooralsnog ben ik wel tevreden over hoe het departement is omgegaan met Servatius.

De heer Jansen zei: "Daar staan we weer, in dit treurspel." Als minister van de woningcorporaties moet ik blijven zeggen dat we het niet over de hele linie "een treurspel" mogen noemen, hoewel we dit jaar een flink aantal nare incidenten hebben gezien. De overgrote meerderheid van de corporaties doet het gewoon heel goed. Ik denk dat de heer Jansen dat ook weet, maar het is van belang om dat te blijven zeggen.

Wat het optreden van het departement betreft: de heer Jansen weet dat hij hier niet naast een minister staat die al te bang is om in te grijpen. In de eerste zes maanden dat ik minister was, heb ik drie raden van commissarissen – daar hebben we het hier over – naar huis mogen sturen. Volgens mij is dat in de daaraan voorafgaande decennia überhaupt niet gebeurd. De heer Jansen kan dus een heleboel over mij proberen te zeggen, maar niet dat ik op dat punt een te voorzichtige minister ben.

Ik vind het van belang om nu nog even heel kort toe te lichten wat de schade is, want de heer Jansen gaat uit van de maximale schade, dus van de zorg dat de corporatie 100 mln. zou kwijtraken. Zo erg is het op dit moment gelukkig nog niet. Het gaat om veel te veel, wellicht iets in de orde van grootte van 50 mln. à 60 mln. Er is nog heel veel te bekijken bij de vraag of het plan kan worden afgemaakt. Ik doel dan op de bijdragen van de gemeente en de universiteit. Ik vraag de heer Jansen op dit punt wat minder stellig te zijn. Onze inzet is erop gericht de schade te voorkomen of te beperken.

Dan doen wij concreet met het volgende. 1. De raad van commissarissen minus de voorzitter is afgetreden. Ik ben in overleg met onder andere burgemeester Leers over een goede nieuwe voorzitter van de raad van commissarissen. 2. Er wordt een toezichthouder benoemd, zo heeft de Kamer kunnen lezen. Die wordt waarschijnlijk nog deze week benoemd. 3. Er komt een aanwijzing aan de corporatie om alles te regelen wat te maken heeft met de campus zelf. Het moet daarover voor 1 december een plan aanleveren. 4. Net als bij Woonbron moet er een plan komen voor financiering van de corporatie in de komende vier jaar. Dat is op dit moment wat wij kunnen en moeten doen. Dat ben ik helemaal met de heer Jansen eens. Ik zal de Kamer heel nauwkeurig op de hoogte houden. Dat heb ik bij Woonbron ook gedaan. Ik wil dit zoveel mogelijk samen en eendrachtig met de Kamer doen. Ik vind dat reëel, gezien de ernst van deze situaties.

De heer **Jansen** (SP): De minister zegt niet enthousiast te zijn over deze corporatie. Dat is het understatement van de dag. Volgens de minister gaat er 50 mln. tot 60 mln. de goot in. Mijn stelling is dat het nog wel meer zal

worden, zie eerdere voorbeelden van dit soort ellende zoals bij ss Rotterdam. De minister moet dit dus met maximale kracht afwijzen. Hij moet er lessen uit trekken voor de toekomst. De minister zegt bij een aantal corporaties krachtdadig ingegrepen te hebben. Ik heb liever dat de minister helemaal nooit in hoeft te grijpen en dat het gewoon goed gaat. Ik zie liever dat de corporaties goed gecontroleerd worden door hun huurders in plaats van door een stelletje bobo's uit Maastricht die elkaar het balletje toespelen. Daar draait het om. Dat doet de minister echter niet. Vandaar dat ik hem het volgende vraag. Hij is bezig met het maken van een nieuwe wet over het toezicht op de woningcorporaties. De hoofdlijnen daarvan heeft hij al aan de Kamer gestuurd. In dat plan staat nog steeds dat de raad van commissarissen zich voor het grootste deel zelf kan benoemen. Dat is een van de wezenlijke problemen van het systeem. De vriendjes kunnen elkaar zo de hand boven het hoofd blijven houden. Voor de rest staat er dat corporaties mogen blijven investeren in dit soort projecten. De minister heeft bijvoorbeeld onlangs toestemming gegeven aan een corporatie uit Enschede die onder De Grolsch Veste onderwijs- en gezondheidszorgvoorzieningen gaat bouwen. Als de minister dit blijft toestaan, is dat de kat op het spek binden. Ik vraag de minister dan ook om zijn koers te wijzigen op dit punt.

Tot slot Servatius. Waarom gaat de minister de directeur en de raad van commissarissen niet hoofdelijk aansprakelijk stellen voor de schade, nu gewoon blijkt dat hij keihard belazerd is?

Minister **Van der Laan**: Het is helemaal niet gezegd dat wij dat niet gaan doen. Het is een taak van de toezichthouder om alles goed in kaart te brengen. Dit zou best een onderdeel van het plan kunnen zijn.

Over De Grolsch Veste hoeven wij niet lang te praten. Bij De Grolsch Veste is alleen geïnvesteerd in die dingen die wij met ons allen rekenen tot breed maatschappelijk vastgoed. Daar zaten nadrukkelijk geen kantoren bij. Het belangrijkste deel van de vraag van de heer Jansen op dit vlak is wat het nieuwe stelsel voor situaties zoals deze betekent en wat de lessen van de casus van Woonbron zijn. Een van de voornaamste lessen van Woonbron is de regel van een derde. Als er geïnvesteerd wordt in commerciële activiteiten die niet direct bij volkshuisvesting horen, mag maximaal een derde van de investering worden gedaan door een corporatie. Bij de Servatiuscasus is het punt dat het ministerie, anticiperend op deze regel en deze wens, hierop heeft aangedrongen. Juist op dat punt is er sprake van "in de maling nemen" of van "niet goed voorgelicht". Toen is het ministerie niet goed voorgelicht. Dat moet natuurlijk een staartje krijgen.

Over het stelsel in het algemeen het volgende. Dit stelsel biedt ...

De heer **Jansen** (SP): ...

De **voorzitter**: Nee, echt niet. U hebt straks nog een tweede kans. Iemand anders van uw fractie kan straks nog een vraag stellen. Wij houden ons aan de manier waarop wij hier altijd werken.

Het woord is aan de minister.

Minister **Van der Laan**: Mevrouw de voorzitter. Ik

Van der Laan

probeer de heer Jansen, uiteraard binnen uw orde, zo goed mogelijk tegemoet te komen.

Van elk probleem en elke casus proberen wij te leren. Het nieuwe stelsel is ontworpen nadat goed gekeken is welke incidenten zich hebben voorgedaan. Ik heb de Kamer een overzicht toegestuurd van de problemen en hoe wij daarop hebben gereageerd. Ik zeg hier toe, de casus Servatius te gebruiken in het proces van de ontwikkeling van de nieuwe wet om te kijken of hierin nieuwe punten zitten die moeten leiden tot een aanscherping van hetgeen wij doen in het stelsel. De voorstellen voor het nieuwe stelsel gaan ongekend ver wat betreft het toezicht in de maatschappelijke sectoren in Nederland. Ik zou het fijn vinden als de heer Jansen dat eens uit zijn mond kreeg. Ik heb in het vragenuur uiteraard niet de tijd om alle 25 maatregelen op te noemen en daarom kan het beeld makkelijk ontstaan dat het passief is of in het midden gelaten wordt. Ik begin vurig te verlangen naar het debat over het nieuwe wetsvoorstel en ik dreig er nu mee dat ik alle 25 maatregelen een keer achter elkaar zal opnoemen totdat u allemaal in slaap gevallen bent.

Ten slotte het understatement van de dag: dat was het inderdaad, maar ik heb soms een voorkeur voor deze vorm van redeneren, die meestal wel overkomt.

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Het is helaas niet de eerste keer dat een woningcorporatie verschrikkelijk veel geld verspilt. Het is stuitend hoe slecht met het geld van huurders wordt omgegaan. Ik vraag de minister dus of hij kan garanderen dat die besturen nu echt voor eens en voor altijd goed worden aangepakt, zodat er geen euro meer wordt verspild door deze corporaties.

Minister **Van der Laan**: Dat kan geen mens ter wereld garanderen. Wij hebben het over 450 woningcorporaties, dus ik kan die garantie niet geven. Ik ben trouwens blij dat de heer Fritsma zich nu ook in het wonendossier meldt als mijn discussiepartner en ik zal er bij iedere gelegenheid die ik heb serieus met hem over praten. Ik kan hem wel garanderen dat deze minister alles uit de kast haalt om hen weer in het gareel te krijgen. Dat is heel wat meer dan de woningcorporaties normaal of redelijk vinden. Nogmaals, dat is die lijst van minimaal 25 maatregelen die ik nu niet kan opsommen, maar de heer Fritsma is van harte welkom bij het algemeen overleg.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. Ik heb twee vragen. Ten eerste: de minister zegt vooralsnog tevreden te zijn over het optreden van het departement. Ik neem aan dat hij daartoe ook het Centraal Fonds Volkshuisvesting, de toezichthouder, rekent. Hoe kan hij dat nu zeggen als deze corporatie op 24 juni of juli 2008 heeft gemeld deze woningen gewoon in een bv te hebben gestopt? Wat is er toen daarna gebeurd? Het is meer dan een jaar geleden.

Ten tweede: wat gebeurt er nu met die bestuurder die geschorst is? De minister heeft aangegeven dat dit bekeken wordt. Wordt daarbij ook valsheid in geschrifte bekeken en wat geldt er voor de toezichthouders? Die hebben hierbij immers ook hun verantwoordelijkheid, die kennelijk niet genomen is.

De heer **Van der Laan**: Mevrouw de voorzitter. Op het punt van de eerste vraag het volgende. Als ik het goed

heb – maar dit is wel een vrij gecompliceerd feitencomplex over een langere periode – dan is na dat bericht over hoe die woningen waren doorgezakt in de bv direct opgetreden door het ministerie en is dat uiteindelijk ongedaan gemaakt, na een x aantal maanden. Die woningcorporatie is steeds gecorrigeerd door het departement en heeft daar steeds zo lang mogelijk verzet tegen gepleegd, om vervolgens om één seconde voor twaalf overstag te gaan. Dan kreeg het departement weer zijn zin. Inmiddels was er dan wel weer een nieuw probleem of bleken er na verloop van tijd weer nieuwe problemen te zijn. Uit de brief blijkt dat dat zich steeds herhaald heeft, wat natuurlijk helemaal niet kan en niet past in een verhouding tussen een woningcorporatie en het departement.

Ik zeg daar nog één ding bij en daarbij betrek ik meteen die geschorste bestuurder. Er is een soort strijdrelatie geweest tussen Servatius en het ministerie. Het geval Luik is iedereen bekend; woningbouw door een corporatie in België onder het motto "niks houdt ons tegen, probeer maar eens te bewijzen, departement, dat het niet mag". Daarover loopt een heftige procedure, tot en met prejudiciële vragen van de rechter aan het Hof over bepaalde aspecten van onze volkshuisvestingsregelingen. Het is een soort gevecht geweest. Ik kom graag terug op wat er bijvoorbeeld met die geschorste bestuurder moet gebeuren. Ik denk dat bij dat gevecht niet alle grenzen in acht zijn genomen, maar daar kan ik nu niet veel meer over zeggen.

De heer **Poppe** (SP): Voorzitter. Ik moet erkennen dat deze minister een enorme berg puin moet ruimen die is ontstaan onder de regering-Kok I, het huisvestingsbeleid. De minister blijft echter toch nog een beetje vaag. Een en ander wordt toch niet via een financieringsregeling, die er nog moet komen volgens de minister, over de rug van de huurders verhaald? Kan de minister duidelijk toezeggen dat de verantwoordelijken, die directeur die veel te veel verdiende en de cliëel die om zich heen kijkt van – vermoedelijk – het CDA daar in de buurt, het gelag gaan betalen? Die mensen moeten het geld ophoesten, dat moet niet via de huurders weggehaald worden. Kan de minister dat garanderen?

Minister **Van der Laan**: Ik begrijp en waardeer de vraag en de inleidende opmerking van de heer Poppe. Ik snap heel goed dat een Kamerlid vindt dat de klappen moeten vallen waar de schade is veroorzaakt. Dat vind ik in mijn hoedanigheid van minister ook. Het moet niet ten laste van de huurders komen. Ik zou dit de heer Poppe graag toezeggen, maar ik moet daar voorzichtig in zijn. Als de heer Poppe hier stond en ik daar, weet ik gewoon wiskundig zeker dat hij diezelfde voorzichtigheid zou betrachten. Dit moet juridisch goed uitgezocht worden. Ik moet niet bij wijze van spreken de Staat der Nederlanden aansprakelijk maken door daar voorbarige uitspraken over te doen. Ik zal het aansprakelijkheidsaspect goed uit laten zoeken en zal terugkomen op deze vraag van de heer Poppe. Ik kom daarop terug bij de Kamer.

De heer **Van Bochove** (CDA): De minister schetst in zijn brief een situatie waarin de corporatie keer op keer de grens van het toelaatbare opzoekt. Heeft dat in een eerder stadium geen aanleiding gegeven om te overwegen bij deze corporatie in te grijpen? Waarom is dat niet gebeurd? Is de minister bereid op dat punt een

Van der Laan

nadere analyse te maken, mede in relatie tot de komende behandeling van het wetsvoorstel? Wanneer had eigenlijk ingegrepen moeten worden? Met andere woorden: het is nu september 2009; had misschien al in juli 2008 ingegrepen moeten worden?

Minister **Van der Laan**: Ik ben graag bereid een nadere analyse te maken. Dit had ik in mijn hoofd toen ik de heer Jansen antwoordde. Je moet kijken naar ieder probleem en hoe dat behandeld is om je lessen te leren. Dit is ook weer een belangrijke les. Dat ben ik eens met de heer Van Bochove. Dus ik zal graag die nadere analyse maken van de momenten om in te grijpen, om die les te leren. De andere kant van de medaille is dat ik ook nu niet meega met de Kamerleden die – met alle respect – al menen te weten dat er niet op tijd is ingegrepen. Daarvoor moeten we echt meer feiten kennen, onder andere over het op het verkeerde been zetten van het departement. Ik meen dat ik hierin heel consequent ben.

Vragen van het lid Sterk aan de minister voor Wonen, Wijken en Integratie over **het bericht dat burgemeester Cohen de uitkering wil intrekken van vrouwen die hun boerka weigeren af te doen om werk te krijgen**.

Mevrouw **Sterk** (CDA): Voorzitter. Gisteren sprak de burgemeester van de grootste stad in ons land, de heer Job Cohen, in het dagblad Trouw uit dat je niet langs moet komen om een uitkering te vragen als je geen werk kunt vinden door de boerka. Wij zijn het zeer met burgemeester Cohen eens. Wij vinden het toch ook niet raar dat mensen met een valhelm op geen baan kunnen vinden? Wij gingen ervan uit dat dit geregeld was. Blijkbaar kan het echter nog steeds zo zijn dat iemand naar de balie van de gemeente komt en zegt: ik ben afgewezen omdat ik een boerka draag en dus wil ik een uitkering. Uit het bericht blijkt dus dat de burgemeester met een probleem zit. Hij gaat immers niet zomaar in een landelijk dagblad deze problematiek agenderen.

Ik heb daarom twee vragen aan de minister. De eerste vraag luidt: is de minister het eens met de heer Cohen? De tweede vraag luidt: is het nu geregeld of heeft de heer Cohen toch gelijk?

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Het zijn heldere, korte vragen van mevrouw Sterk. Ik heb de neiging om deze vragen heel kort te beantwoorden, maar daar zult u niet zo ongelukkig van worden.

Ja, ik ben het eens met de heer Cohen, en: het is nu geregeld. De gemeenten kunnen korten, met een deelpercentage of met 100% tot 0%.

Ik kom nu bij het punt waar mevrouw Sterk mee begon. Zij maakte uit de uitlatingen van de burgemeester in Trouw op dat het nu blijkbaar niet goed geregeld is. Ik heb dat niet uit de uitlatingen van de burgemeester opgemaakt. De burgemeester heeft verteld hoe hij meent dat wordt omgegaan met de naar de gemeente gedecentraliseerde bevoegdheden op grond van de Wet werk en bijstand. Ik zie het als richtinggevende uitlatingen

waarmee de burgemeester positie kiest in de discussie die hierover kan bestaan. Zijn uitlatingen kwamen niet voort uit incidenten waarbij de gemeente Amsterdam tegen haar zin tegen de wet was aangelopen. Ik hoop dat dit een glashelder antwoord is.

Mevrouw **Sterk** (CDA): Voorzitter. Het CDA ziet het toch anders. Wij lezen de uitspraken van de heer Cohen echt anders. Blijkbaar wil de heer Cohen meer dan de minister nu stelt. Hij zegt eigenlijk dat allerlei fasen kunnen worden uitgevoerd en de uitkering uiteindelijk kan worden stopgezet. Als duidelijk is dat iemand geen werk kan vinden door het dragen van een boerka hoeft zij, zoals de heer Cohen stelt, wat ons betreft ook niet langs te komen om een uitkering te vragen. Dat zou geregeld moeten worden. Is de minister bereid om te bezien hoe dit juridisch mogelijk kan worden gemaakt? En is hij dus bereid om de heer Cohen tegemoet te komen?

Ik wil nog een andere vraag aan de minister stellen. Het blijft vanuit het kabinet al enige tijd stil over het meer algemene boerkaverbod in de openbare ruimte. De laatste reactie die de Kamer van het kabinet heeft ontvangen, is een brief van 8 februari 2008. Daarin stelt het kabinet gelaatsbedekkende kleding in de openbare ruimte te willen verbieden. Daarover zouden door sectoren zoals het openbaar vervoer en onderwijs afspraken moeten worden gemaakt. Als zij daarin niet zouden slagen, zou het kabinet aan zet zijn. Hoe staat het hiermee? Wanneer de minister de antwoorden op deze vragen niet onmiddellijk paraat heeft, ontvangen wij graag voor de begrotingsbehandeling van Integratie een brief van het kabinet met de laatste rapportage.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik zal met het laatste beginnen. Nog niet zo lang geleden heb ik de uitkomsten doorgestuurd van het onderzoek dat de Kamer had gevraagd naar de omvang waarin boerka's voorkomen. Daarbij heb ik namens het kabinet geschreven dat aan het standpunt van het kabinet niets is veranderd. Dat standpunt is dus nog steeds dat het kabinet boerka's in de publieke ruimte onwenselijk acht.

Dan kom ik toe aan het eerste punt van het CDA. Ik ben een lerend wezen. Dat probeer ik tenminste te zijn. Ik heb al wel door dat ik hier in de Kamer soms moet spreken over iets dat anders schijnt dan het is. Eigenlijk begrijp ik de vraag van mevrouw Sterk helemaal niet. Zij vraagt of het kabinet bereid is om de gemeenten tegemoet te treden. Ik heb zojuist heel duidelijk gezegd dat voor de heer Cohen hetzelfde geldt als voor iedere gemeente in Nederland. Wanneer iemand door een boerka niet aan een baan kan komen waarnaar zij wordt geacht te solliciteren, is dat verwijtbaar. Dat kan leiden tot een korting op de uitkering of zelfs tot het helemaal tot nul terugbrengen van de uitkering. Dat kan nu in de huidige wet. Ik zie niet zo goed wat er dan door het kabinet moet worden gedaan om de heer Cohen tegemoet te treden. Ik zie het werkelijk niet; dit is geen manier om aan te vraag te ontsnappen. Kunnen we bij de gevoelige onderwerpen in het integratiedebat elkaar het plezier doen om heel specifiek te zijn en precies te zeggen wat er moet veranderen? Ik zie hier namelijk oprecht, intellectueel niet wat ik zou moeten veranderen.

De **voorzitter**: U hebt uw punt gemaakt.

Van der Laan

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Natuurlijk moet je geen bijstandsuitkering geven aan een boerka draagster. De PVV heeft twee jaar geleden al voorgesteld om daarmee op te houden. De CDA-fractie gaf toen overigens niet thuis. Dus mede dankzij het CDA kunnen boerka draagsters tot op de dag van vandaag genieten van een bijstandsuitkering. Dat is natuurlijk te treurig voor woorden! Het gaat er echter om dat we helemaal van die boerka af moeten. Het is een verschrikkelijk lelijk islamitisch symbool van vrouwenonderdrukking. Het is bovendien ook een veiligheidsrisico, omdat je niet weet wie er onder een boerka zit. De boerka houdt emancipatie en integratie tegen, dus ik vraag de minister er alstublieft voor te zorgen dat de boerka helemaal uit het straatbeeld verdwijnt.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. De concrete vraag is of ik ervoor wil zorgen dat de boerka helemaal uit het straatbeeld verdwijnt. Het kabinetsstandpunt daarover is de heer Fritsma bekend. In dit debat kan ik nog eens benadrukken dat de Wet werk en bijstand de mogelijkheid biedt te voorkomen dat mensen die door een boerka niet aan het werk komen daarmee wegkomen. Deze wet moet daarvoor ook gebruikt worden. Dit debat en andere gelegenheden laten zien dat kabinet en Kamer in dezen op één lijn zitten en dat de boerka een uiterst onwenselijke manier is van gekleed gaan in dit land, althans in het publieke domein. Op dat punt zitten we op één lijn. Concrete suggesties hoe dit verder te bewerkstelligen heb ik vandaag niet gehoord, anders dan dat we hier nogmaals allemaal markeren dat we het onwenselijk vinden.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Voorzitter. Dit is haast toneelspel. Dat is precies wat het is. Wat de heer Cohen, die een keer duidelijk is, nu zegt, namelijk als je niet meewerkt aan het vinden van een baan omdat je weigert je boerka uit te trekken, heb je geen recht op een uitkering, vond heel Nederland twee jaar geleden al, misschien zelfs boerka draagsters zelf wel. Heel Nederland vond dat twee jaar geleden al, behalve het CDA en de heer Cohen. De heer Cohen is nu duidelijk en het CDA wil in de Kamer de draai bevestigen die het heeft gemaakt. Het is natuurlijk volstrekt logisch: als ik een zak over mijn hoofd trek met twee gaten erin en daarin rondloop, is het mijn probleem. Als ik dan echter voor werk bij de Albert Heijn aanklop, waar ik gevraagd wordt om de zak van mijn hoofd te halen omdat het anders moeilijk is te communiceren, moet het duidelijk zijn dat ik dat doe. Als ik dat niet doe, moet het duidelijk zijn dat de Albert Heijn mij een baan weigert en de gemeente mij een uitkering weigert. De vraag aan de minister is of dat ook gebeurt. Heeft hij contact gehad met de heer Cohen?

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Nee, ik heb zelf geen contact met de heer Cohen gehad. Wat ik helemaal vergeten ben te zegen: ik spreek hier mede namens de minister van SZW, eigenlijk is hij de eerste woordvoerder in dezen, en de staatssecretaris van SZW. Onze departementen hebben het goed afgestemd. Wij zijn nagegaan in de verschillende gemeenten, waaronder Amsterdam, of daar situaties bekend zijn waarin het is misgelopen, bijvoorbeeld omdat de rechter niet volgde. Ik zeg heel duidelijk tegen mevrouw Karabulut dat daar geen voorbeelden van zijn. Nul. Als ik zeg "alle muizen zijn wit" en zij komt volgende week met een zwarte muis

aanlopen, dan moet ik uitleggen hoe het zit. Ik stel mij hier dus kwetsbaar op, maar dit is de informatie van dit moment.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer De Krom.

Minister **Van der Laan**: Vandaar ook mijn verbazing jegens mevrouw Sterk zojuist over de verandering die zij wil, en die ik dus niet begrijp.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer De Krom.

De heer **De Krom** (VVD): Voorzitter. Het CDA draait nog harder dan een windmolen. Inderdaad, twee jaar geleden is er een motie in stemming gebracht die werd verworpen, maar die wel steun kreeg van de fracties van de SP, de VVD en de PVV. In deze motie werd verzocht om precies datgene waar mevrouw Sterk zo-even om vroeg. De CDA-fractie stemde toen echter keihard tegen. En dat was niet de enige keer dat de CDA-fractie draaide als een draaitol. Twee weken geleden hoorde ik dezelfde fractie namelijk zeggen dat zij zich zo'n zorgen maakt over de importbruiden. In december 2008 is echter de motie-Van der Burg/Kamp ingediend, waarin werd voorgesteld de importbruiden te beperken.

De **voorzitter**: Nu uw vraag, mijnheer De Krom.

De heer **De Krom** (VVD): In die motie stonden maatregelen daartoe. De CDA-fractie stemde tegen die motie. Als ik de motie over importbruiden opnieuw indien, zou de CDA-fractie daar dan deze keer wel mee instemmen?

De **voorzitter**: Dat is een vraag aan de CDA-fractie. Mevrouw Sterk?

Mevrouw **Sterk** (CDA): Het is interessant dat de motie die de VVD destijds indiende, één onderdeel pakte uit een bredere motie van PvdA en CDA die ook in dat debat is ingediend. Juist daarover komt binnenkort een brief. Ik hoop dat daarin ook wordt ingegaan op het onderdeel uit de motie van de heer De Krom.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat is weer heel gemakkelijk van het CDA: je maakt een motie met zo veel vraagpunten dat je er twee jaar mee vooruit kunt. Ik stel een vraag aan de minister. Ten eerste zegt de minister namens het kabinet dat boerka's in de openbare ruimte onwenselijk zijn. Ten tweede is de minister er net zoals ik van overtuigd dat mensen in Nederland met elkaar moeten communiceren. Ten derde is het zo dat er al jaren een wetsvoorstel klaarligt om gezichtsbedekkende kleding in Nederland te verbieden. Waarom nemen het kabinet en deze minister niet hun verantwoordelijkheid en voeren ze het wetsvoorstel niet gewoon in?

Minister **Van der Laan**: Met de eerste twee punten ben ik het eens. Wat het derde punt betreft, ik ben functioneel de opvolger van mijn voorganger, maar de afweging hierover heb ik niet persoonlijk meegemaakt. Ik heb wel het nodige ervan meegekregen. Ik denk dat het ermee te maken heeft dat we ... Het mag een keer gezegd worden in dit debat: er zijn in Nederland ongeveer 200 boerka draagsters. Dat heeft het onderzoek aangetoond. Ik hoop dat duidelijk is dat ik daarmee het probleem niet wegpoets. Waar de boerka daadwerkelijk invloed heeft

Van der Laan

op ons maatschappelijk reilen en zeilen, heeft het kabinet een duidelijk standpunt. Dat is bijvoorbeeld dit punt. Als je een uitkering wilt, heb je de verantwoordelijkheid om alles te doen wat van je gevraagd kan worden om werk te vinden. Het kabinet neemt dus per onderwerp zijn standpunten in, zonder voor die 200 mensen een algemene wet te maken. Totaal onbegrijpelijk is dat toch niet?

De heer **Pechtold** (D66): Het verhaal van de minister behoeft enige nuance, want volgens mij ging het in het onderzoek over 200 nikabs. Dat is weer eens wat anders dan een boerka. Ik vind ze overigens beide even vervelend. Klopt het dat in de hele gemeente Amsterdam, waar de burgemeester nu zo'n fuss maakt, helemaal geen uitkering door een boerka- of nikabdraagster is aangevraagd en dat we hier dus een academische discussie voeren? Klopt het ook dat met name artikel 9 van de Wet werk en bijstand de uitkeringsinstantie voldoende ruimte geeft om de uitkeringsgerechtigde te korten indien ze niet meewerkt aan een goed arbeidsproces, bijvoorbeeld omdat ze een boerka draagt?

Minister **Van der Laan**: Mag ik tegen de geachte heer Pechtold zeggen dat ik in dit debat ik meen al vier keer gezegd heb dat de WWB voldoende instrumenten biedt om dit te doen? Als ik de eerste vier keer niet duidelijk was, ben ik graag bereid om het nog een vijfde keer te zeggen. De heer Pechtold vraagt of al deze commotie fuss om niets is, omdat er misschien wel geen enkele bijstandsgerechtigde boerkadraagster is. Dat weet ik niet. De informatie die ik heb, is dat er geen incidenten zijn als het gaat om de discussie over werkplicht in relatie tot het dragen van een boerka. Ik sluit niet uit dat het niet zo is, maar ik moet hem het antwoord even schuldig blijven. Als hij dat wil, kan ik daar natuurlijk wel nog nadere informatie over geven.

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter.

De **voorzitter**: Nee, ik sta geen interruptie meer toe.

De heer **Pechtold** (D66): De minister stelt mij een vraag.

De **voorzitter**: Dat doet de minister de hele tijd. Dat doen alle ministers.

Minister **Van der Laan**: De minister zegt het toe.

De **voorzitter**: De minister zegt toe dat hij het doet. U weet allemaal hoe het vragenuur gaat. Ik dank de minister voor zijn antwoorden.

Vragen van het lid De Roon aan de minister van Justitie over **het bericht "Flevoland is fraudeparadijs"**.

De **voorzitter**: De minister van Justitie beantwoordt deze vragen, omdat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties vandaag wegens ziekte is verhinderd.

□

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. Flevoland schijnt een fraudeparadijs te zijn. Dieven, oplichters en fraudeurs

kunnen zich dus ook het beste in Flevoland vestigen, omdat ze daar met rust gelaten worden door politie en justitie.

Ik heb de minister van Justitie in 2007 en 2008 al vragen gesteld over onvoldoende personeelsbezetting en prioritering bij fraudezaken. Ik wil nu van de minister weten of het klopt dat het politiekorps Flevoland het beleid heeft ontwikkeld dat ik zojuist noemde. De PVV is in ieder geval van mening dat een dergelijk beleid absoluut niet door de beugel kan en dat het een godgeklagd schandaal is dat politie en justitie in Flevoland in alle openheid weigeren om oplichtingszaken te onderzoeken. Het getuigt van een volledige minachting voor de wet en voor de slachtoffers. Het is ook onbegrijpelijk dat de korpsbeheerder, burgemeester Jorritsma, dit goedkeurt en zegt dat de slachtoffers maar zelf moeten zien hoe ze hun schade verhalen. Dat is de omgekeerde wereld. Eigenlijk komt het erop neer dat oplichters en fraudeurs gewoon vrij spel hebben en dat slachtoffers maar advocaten moeten inhuren en dus een hoop geld kwijt zijn om hun recht te halen.

Jammer dat burgemeester Jorritsma de mensen in Flevoland op deze manier in de kou laat staan. Dit is niet het signaal dat moet worden afgegeven aan criminelen en gedupeerden. Het vrouwen in politie en justitie wordt hierdoor ondermijnd. De PVV-fractie wil dan ook van de minister weten wat hij gaat doen om een eind te maken aan dit onacceptabele beleid en welke stappen hij gaat ondernemen om de liggende aangiftes die nog niet zijn opgepakt alsnog per direct op te laten pakken en door het OM in behandeling te laten nemen. Ik wil weten, minister, welke acties u gaat (laten) ondernemen richting de slachtoffers.

□

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw de voorzitter. De heer De Roon stelt een aantal vragen. Hij leidt dit in met een mededeling, die haast een mededeling van feiten lijkt, dat dieven en fraudeurs zich het best in Flevoland kunnen vestigen omdat zij daar met rust worden gelaten. Hij voegde daar nog wel de vraag aan toe of dit klopt. Nee, dit klopt niet. Hij vroeg ook of dit niet het signaal is dat enzovoorts. Nee, dit klopt dus niet. Er is inmiddels ook een persbericht over uitgegeven door de korpsbeheerder en de hoofdofficier van justitie in Flevoland. Het kernpunt daarvan is dat de politie Flevoland in de afgelopen periode diverse grote zaken, waaronder fraudezaken, heeft opgepakt en met succes afgerond. De politie Flevoland kijkt bij elke aangifte kritisch naar prioriteit en opsporingsbelang en daarin worden uiteraard keuzes gemaakt. Dat zal de heer De Roon niet verrassen, want dit gebeurt noodzakelijkerwijs overal. Gewelddsmisdrijven, zedenzaken en jeugdzaken hebben een hoge prioriteit, maar – de hoofdofficier zegt dit uitdrukkelijk – dat betekent niet dat aangiftes van fraude of oplichting niet in behandeling worden genomen. Integendeel, de afdeling Financiële Recherche behandelt dagelijks meer zaken van fraude en behaalt daarin successen. Bij de keuzes die worden gemaakt, handelt men in de lijn van het programma ter bestrijding van financieel-economische criminaliteit.

Soms vereist dit een taakverdeling met de Autoriteit Financiële Markten, die is opgetreden in een veelomvattende zaak van oplichting rondom beleggingen. Soms gaat het om een zaak waarover weliswaar berichten

Hirsch Ballin

binnenkomen, maar waar geen aangiften over zijn gedaan, de zogenaamde vetzaak in Dronten. Rechthulpverzoeken van België ter zake zijn afgehandeld door politie en Openbaar Ministerie Flevoland.

Verder geldt over de hele linie wat ik met mijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ook elders heb gezegd, namelijk dat de resultaten worden behaald door een zeer gerichte extra inzet van politiemensen en in het bijzonder bij de rijksrecherche, FIOD en ECD, maar ook bij het OM en de zittende magistratuur in het kader van ons programma Fraude en Criminaliteit. In 2008 zijn er 29 extra fraudezaken gedaan, waaronder 8 zaken van faillissementsfraude, 2 bankfraudezaken, 3 gekwalificeerde verduisteringszaken en 2 hypotheekfraudezaken. Er is ook wederrechtelijk voordeel berekend, voortgekomen uit de delicten met een totaalbedrag van 3,3 mln. Flevoland is pilotregio voor de FinEc-aanpak.

De eerste vraag van de heer De Roon is wat ik ga doen. Wij doen al deze dingen en daar gaan wij mee door. Aangiften kunnen worden gedaan en worden op de normale vereiste manier behandeld. Daar waar versterking van de capaciteit ertoe leidt dat er meer aangiften in behandeling kunnen worden genomen, is dat in overeenstemming met onze doelstelling. Ik heb zojuist gezegd wat er is opgepakt.

De heer **De Roon** (PVV): Nadat het bericht dat Flevoland een fraudeparadijs is in De Telegraaf heeft gestaan, komt er natuurlijk de volgende dag een persbericht van het OM waarin staat dat het heus wel eens een fraudezaak doet. Maar de mensen die ook allemaal aangifte van fraude hebben gedaan, die niet in behandeling is genomen, zijn toch echt niet gek, voorzitter. Dat betekent dus dat er ook een heleboel zaken blijven liggen. Dat is onaanvaardbaar. Het is onaanvaardbaar hoe daarmee wordt omgegaan. Ik constateer dat het kabinet zegt dat het de georganiseerde misdaad bestrijdt door bijvoorbeeld in 2008 27 mln. uit te trekken voor allerlei vormen van fraudebestrijding. De vraag is echter hoeveel geld daarvan nu eigenlijk in Flevoland terecht is gekomen. Als ik kijk naar de reacties van de politie Flevoland in de eerste berichtgeving, dan krijg ik toch de indruk: onvoldoende blijkbaar, want ze pakken die zaken gewoon niet op of zij doen met dat geld andere dingen dan waarvoor het bestemd is. Ik blijf erbij dat het antwoord van de minister op dit punt dus absoluut onvoldoende is.

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw de voorzitter. Ik geloof niet dat ik nuttig werk doe door letterlijk te herhalen wat ik net heb gezegd. Ik hoor de heer De Roon op geen enkele manier reageren op wat ik net heb gezegd. Het zijn harde feiten over bereikte resultaten en daadwerkelijke inzet bij de bestrijding van fraude. Ik hoor de heer De Roon desalniettemin nog eens zeggen: ze pakken die zaken gewoon niet op. Dat is dus niet zo.

De heer **Van Raak** (SP): Dieven hebben wel steeds meer vrij spel, in Flevoland en in de rest van Nederland, want deze minister van Justitie weet ook dat heel veel zaken bij de politie blijven liggen: fraudezaken, zedenzaken en geweldszaken. Wat gaat de minister doen om ervoor te zorgen dat er voldoende mensen en middelen zijn? De afgelopen dagen hebben zich al meer dan honderd mensen gemeld bij de SP, agenten, die zeggen: dankzij de bezuinigingen, de vorige en de nieuwe, kan ik mijn werk niet meer doen, Zij hebben zich gemeld op

politie.nl. De agenten zeggen dat bureaus worden gesloten, dat mensen die weggaan niet meer worden vervangen, dat overuren niet meer worden uitbetaald, dat spullen niet meer worden gekocht zoals C2000-portofoons, dat de ME niet wordt ingezet, omdat er geen geld is, dat niet meer wordt geoefend, dat er veel te weinig rechercheurs zijn. Er komen nu massaal meldingen binnen op politie.nl waarbij agenten zeggen dat de bezuinigingen desastreus zijn. Wat gaat de minister daaraan doen? Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat al die agenten dit mij niet hoeven te melden en dat agenten in Nederland weer gewoon hun werk kunnen gaan doen?

Minister **Hirsch Ballin**: Twee vragen. Wat gaan wij eraan doen, om te voorkomen dat ze allemaal naar de heer Van Raak gaan en wat gaan wij eraan doen om te bereiken dat ze allemaal naar de politie gaan? De heer Van Raak heeft daarover – ik heb daarvan oog- en oorgetuige mogen zijn – reeds enige maanden hartstochtelijk gediscussieerd met mijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en ik heb de eer, haar vanmiddag te vervangen. Mijn collega heeft aan de heer Van Raak omstandig, niet alleen gepassioneerd, maar ook met argumenten, uitgelegd op welke manier zij in tijden waarin met financiële beperkingen rekening moet worden gehouden, eraan werkt om dat niet ten koste te laten gaan van de operationele inzet voor blauw op straat en de recherche. Daarover heeft mijn collega ook een akkoord gesloten, mede namens mij, met de korpsbeheerders. Daarin wordt zeer precies uitgewerkt op welke manier de korpsbeheerders zich in hun verantwoordelijkheid inzetten om averechtse effecten te voorkomen. Dat geldt ook voor het onderwerp dat wij vanmiddag bespreken. In het convenant dat met de korpsbeheerders is gesloten, blijft de intensivering in het kader van de bestrijding van financieel-economische criminaliteit volledig intact. Ik heb dat zojuist toegelicht aan het adres van de heer De Roon. Hoezeer ik ook beschikbaar ben voor doorschakeling van de helplijn naar de heer Van Raak, toch moet ik hem melden dat wij alle signalen goed blijven oppakken, direct en via hem, en dat wij tegelijkertijd de korpsbeheerders zullen houden aan wat wij met hen hebben afgesproken.

Mevrouw **Azough** (GroenLinks): Voorzitter. De werkelijkheid die de minister van Justitie hier schetst, is toch wel een heel andere dan die in de berichtgeving naar voren wordt gebracht. Daarin wordt naar voren gebracht dat er wel degelijk andere prioriteiten worden gesteld. Dat is niet niks, want het gaat hier niet om klein bier, voorzitter. Het gaat hier om zaken waarin honderden aangiftes zijn gedaan, waarbij miljoenen zijn verduisterd en waarbij veel gedupeerden, slachtoffers zijn. Ten eerste, hoe kan het dat een politiekorps, bij middel van een woordvoerder en een korpsbeheerder, zo duidelijk aangeeft dat het hier gaat om landelijke prioriteiten die zij navolgen, en dat zij niet degenen zijn die deze keuzes maken? Ten tweede, wat gaat u eraan doen om ervoor te zorgen dat zaken die zo'n grote reikwijdte hebben en die van zo'n grote schaal zijn, alsnog door de politie worden onderzocht en, als dat nodig is, worden vervolgd?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik kijk even verlangend als mevrouw Azough uit naar een situatie waarin wij zo veel rechercheurs tot onze beschikking hebben dat wij bijna geen prioriteitsvragen meer hebben te stellen, hoewel

Hirsch Ballin

ook dan een goede besteding van publieke middelen verlangt dat wij prioriteiten stellen. De politie van Flevoland heeft net zomin als de andere onderdelen van onze politie een eindeloze capaciteit. Dat vergt prioriteitstelling. Daar ben ik volstrekt helder over. Dat heeft de Kamer ook gelezen in alle beleidsdocumenten die met de Kamer zijn besproken. Zoals ik net al heb gezegd in mijn reactie op de eerste vraag, leidt dat ertoe dat er in Flevoland terecht een hoge prioriteit wordt gegeven aan geweldscriminaliteit, aan criminaliteit die direct inwerkt op de levenssituatie van mensen. Intussen gaan wij ook volop door met de uitvoering van het FinEc-programma, met de bestrijding van financieel-economische criminaliteit. Dat heeft geleid tot 29 extra fraudezaken, die in 2008 zijn behandeld. Flevoland is zelfs pilotregio voor deze FinEc-aanpak met een combinatie van een strafvorderlijke aanpak, beslag, onderzoek van fraude bij faillissementen en een bestuurlijke aanpak, die ook van belang is. Daarom maakte ik er bij een van die zaken, die binnenkort in een van de media aandacht zal krijgen, melding van dat daar in samenwerking met de AFM (Autoriteit Financiële Markten) is gewerkt aan de afhandeling.

Ik beweer dus niet dat wij een eindeloze capaciteit hebben. Daarnaast kunnen wij verlangen, maar dat is niet de realiteit in Nederland in 2009. Wel zetten wij de capaciteit die wij hebben, ook zeer doelgericht in op dit terrein. Daarom is mijn beeld, het beeld dat ik zo-even schetste.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA): Dank aan de minister. De aanpak van fraude is een prioriteit en moet overal gebeuren. Er blijft nog een ding staan, namelijk de vraag waarom de politie en de korpsbeheerder in Flevoland zelf de indruk hadden dat dit niet zo was. Is er bij hen sprake geweest van een misverstand? Is daar inmiddels contact over geweest? Is ook opgehelderd wat men aan capaciteit mag vragen en wordt die ook geleverd?

Minister **Hirsch Ballin**: Er is inderdaad over en weer contact geweest voor de nodige opheldering. Uiteraard blijf ik daarover in gesprek met de leiding van het OM zodat wat er nu is gekomen als reactie van de hoofdofficier en de korpsbeheerder, het nodige vervolg krijgt. Maar Flevolandse functionarissen herkenden zich zo slecht in de eerste berichten en hun fragmentarische citaten dat zij dit persbericht hebben uitgegeven met verwijzing naar hun volledige tekst en de context.

De heer **Teeven** (VVD): Begrijp ik goed van de minister dat er nooit een alarmsignaal is gekomen van de officier van justitie in Lelystad dat er een gebrek aan capaciteit was om fraudezaken op te pakken in Flevoland en dat de mededelingen van de burgemeester dus eigenlijk niet ter zake doende waren?

Minister **Hirsch Ballin**: Nee, de mededelingen van burgemeester Jorritsma zijn voortdurend ter zake doende. Dat geldt ook voor de mededelingen die zij duidelijk heeft gegeven over de berichtgeving en de in haar ogen zeer verkeerde beelden die zijn gegeven van de inzet van haar korps. De hoofdofficier van justitie in Flevoland behoort tot degenen die zich wel degelijk druk maakt over de bestrijding van deze criminaliteit, bijvoorbeeld in de pilot die ik net noemde.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Als de capaciteit van de politie onvoldoende is en een burger wordt verplicht om een civiele zaak aan te spannen om zijn recht te halen, kan hij dan de kosten van de advocaat bij de Staat verhalen?

Minister **Hirsch Ballin**: In deze situatie zijn de gewone regels van de financiering van rechtsbijstand van toepassing, inclusief de mogelijkheden van een kostenveroordeling ten laste van de in het ongelijk gestelde partij.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat een en ander een beetje onzorgvuldig is geweest in de berichtgeving, hebben wij nu wel gehoord. Kan de minister van Justitie nog eens duidelijk aangeven wanneer vanuit zo'n politiekorps naar bovenregionale teams wordt geschakeld en wanneer ook in dit kader naar de nationale recherche wordt geschakeld?

Minister **Hirsch Ballin**: Naast de zaken die door de Flevolandse korpsen zijn uitgevoerd, is er ook de inzet van de Bovenregionale Recherche Noord- en Oost-Nederland, waarvan Flevoland deel uitmaakt. Die heeft in een afstemming die vooral gebaseerd is op de behoefte aan specialistische competentie, naast verdeling van capaciteit tot de resultaten over 2008 geleid waarvan ik net melding maakte.

Vragen van het lid Koşer Kaya aan minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over **het bericht "Ziekenhuis werft orgaandoneurs"**.

De **voorzitter**: Ik zou denken dat "donateurs" eerder "donors" moet zijn, maar goed.

□

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Voorzitter. Het is de hoogste tijd voor actie, zegt de Ziekenhuisgroep Twente. Slechts één op de vijf mensen stelt na het overlijden organen en weefsel beschikbaar. Dat betekent dat vier op de vijf mensen dat niet doen. De donoren zijn echter heel hard nodig, want jaarlijks sterven er 150 mensen terwijl zij op de wachtlijst staan. Orgaandonatie is een gevoelig onderwerp, zeker voor de nabestaanden. De Ziekenhuisgroep Twente ervaart dit dagelijks en luidt daarom de noodklok. Zij gaat alle patiënten vragen of zij donor willen worden. Ik wil dit ziekenhuis allereerst complimenteren met deze stap. Zij zien dagelijks de gevolgen van het tekort aan donoren en nemen zelf hun verantwoordelijkheid.

Bijna 70% van de Nederlanders wil donor worden, maar komt er niet toe het formulier in te vullen. Het invoeren van een actief donorregistratiesysteem zou een grote stap in de goede richting zijn. Dat schept namelijk helderheid voor nabestaanden en artsen. De minister kiest echter voor een systeem waarbij nabestaanden een grotere rol krijgen, het zogenaamde Activerende Toestemmings Systeem (ATS). Ik heb een paar vragen aan de minister. Speelt het probleem van de Ziekenhuisgroep Twente in meerdere ziekenhuizen? Geven deze cijfers een landelijk beeld weer? Het Activerende Toestemmings Systeem dat de minister wil invoeren, vergroot volgens mij juist de rol van de nabestaanden.

Koşer Kaya

Welke gevolgen heeft het doorvoeren van zijn systeem voor ziekenhuizen? Welke gevolgen heeft zijn systeem voor het aantal beschikbare donororganen? Op welke wijze denkt de minister zijn doelstelling van 25% meer donoren te halen? Is de minister bereid andere ziekenhuizen te vragen dit initiatief te volgen?

□

Minister **Klink**: Voorzitter. Laat ik maar kort en goed de vragen beantwoorden. Speelt dit in meer ziekenhuizen? Ja, dat is het geval. Deel ik met mevrouw Koşer Kaya de complimenten die zij aan dit ziekenhuis geeft? Ja, ik deel de waardering voor het feit dat het ziekenhuis dit oppakt en dat het tot de reguliere zorg gaat behoren om de patiënt voor opname te vragen of hij orgaandonor is of wil zijn. Dit wordt kennelijk gepolst en het blijkt dat mensen daar enthousiast op reageren. Ik hoop met mevrouw Koşer Kaya dat dit tot meer orgaandonoren zal leiden. Ik zie dit als een van de punten die ook uitvoerig in discussie is geweest tijdens de vraagstukken rondom de systeemwijziging of wij inderdaad naar het actief donorregistratiesysteem toe zouden moeten, dan wel zouden moeten blijven bestaan bij het huidige toestemmingssysteem. Ik zie het als een van de punten waarmee de ziekenhuizen een stevige impuls kunnen geven aan het verkrijgen van meer donoren.

Ik wil in herinnering roepen dat daar ook het geheim ligt van het land dat de meeste donoren kent, namelijk Spanje. Omdat de ziekenhuisorganisatie daar zo perfect op orde is en de netwerken tussen de ziekenhuizen op orde zijn, ligt daar toch het geheim van de smid met betrekking tot de hoeveelheid donoren in Spanje in vergelijking met Nederland. Het geheim zit hem minder – ik zeg niet “niet” – in de systemen die uiteindelijk ter discussie stonden tijdens de debatten die wij vorig jaar voerden. Daarin kwam inderdaad naar voren dat het ADR-systeem beter scoorde dan het huidige toestemmingssysteem. Dat zijn inschattingen op basis van onderzoeken die gerealiseerd zijn door de Universiteit van Tilburg. U zegt dat dit helderheid schept bij de nabestaanden, maar dit punt was nu precies een van de cruces van het debat. De vraag is in hoeverre het ADR-systeem, waarbij een verondersteld ja aanwezig is op het moment dat iemand niet expliciet nee heeft gezegd, daadwerkelijk helderheid bij de nabestaanden creëert. Dit doet het niet naar mijn beleving en daarmee was de meerderheid van de Kamer het eens. Het is nog steeds een verondersteld ja bij het ADR-systeem.

Ik kom op de vraag in hoeverre het ATS, dat wij willen en dat is onderzocht, dezelfde resultaten lijkt te boeken. Ik bericht de Kamer daar zeer binnenkort over in een brief. Inmiddels heb ik een brief ontvangen van de gezondheidsfondsen. Ze vragen mij om terughoudend te zijn met het nu opnieuw agenderen van een systeemdiscussie, omdat wij in het verlengde van het Masterplan Orgaandonatie deze weken met een publiekscampagne komen waarin wij in feite op een zeer positieve wijze aandacht vragen voor orgaandonatie. Deze publiekscampagne zal binnenkort van start gaan. Daarbij roepen wij, ook van de zijde van de regering, mensen op om ja te zeggen tegen orgaandonatie. De Kamer en het kabinet staan gezamenlijk voor de afweging in hoeverre wij die publiekscampagne en de daaruit voortvloeiende verhoogde resultaten op dit moment parallel zouden moeten laten lopen aan een discussie over de systemen.

Ik wil de Kamer binnenkort berichten over mijn afwegingen. Wellicht is dat deze week nog.

Mevrouw **Koşer Kaya** (D66): Voorzitter. Ik wil op dit moment niet opnieuw gaan discussiëren over een keuze voor het ATS, dat de minister wil, of het ADR-systeem, dat ik bepleit. Het ziekenhuis geeft heel duidelijk aan dat op een heel emotioneel moment aan nabestaanden moet worden gevraagd of de organen ter beschikking kunnen komen en dat dit gesprek niet op een effectieve wijze verloopt, omdat het heel erg emotioneel is. Dat begrijp ik ook. Het ziekenhuis zegt dat de vraag eigenlijk veel eerder zou moeten worden gesteld. Het probleem is echter dat het ATS, dat de minister bepleit, juist aan de nabestaanden een grote rol geeft, waardoor je op het moment dat je de nabestaanden die vraag stelt, minder organen krijgt. Dan zou het door de minister bepleite systeem er juist voor zorgen dat wij niet genoeg donoren krijgen. Maar dat is wel het doel dat wij samen nastreven. Kan de minister aangeven of het systeem dat hij wil invoeren, het probleem versterkt en of het daardoor tot minder donoren zal leiden?

Minister **Klink**: Ik vind dit een zeer belangrijke vraag. Ik haal hierbij drie punten aan.

In de eerste plaats gaat het ons gezamenlijk over het verkrijgen van meer donoren. Mevrouw Koşer Kaya wees er terecht op dat voor 150 mensen per jaar de donatie te laat komt. Dat is heel ernstig.

In de tweede plaats wijs ik erop dat wij in 2009 inmiddels 20% meer donoren kennen dan in 2008. Dat is een belangrijk resultaat. Laten wij hier ook dankbaar voor zijn. Dat neemt echter niet het terechte punt van mevrouw Koşer Kaya weg dat nabestaanden vaak niet weten wat de overledene zou hebben gewild. Daarom juich ik dit initiatief van het ziekenhuis ook toe. Het is goed dat het ernaar vraagt. Bij het opnamegesprek zijn de nabestaanden namelijk aanwezig, waardoor zij weten waar zij aan toe zijn. Wij onderkennen beiden dat dit een deel van het probleem van de onbekendheid bij de nabestaanden ondervangt.

In de derde plaats kom ik op het ATS. Dit betreft niet alleen het formaliseren van het punt dat uiteindelijk de nabestaanden het laatste woord hebben op het moment dat onbekend is wat iemand wil. Wij hebben er ook een extra optie aan toegevoegd: ja, ik wil het, tenzij mijn nabestaanden bezwaren hebben. Het is de combinatie van het formaliseren dat de nabestaanden het laatste woord hebben als men het niet weet en de toegevoegde optie. Wij laten dat op dit moment onderzoeken. Laat ik in alle voorzichtigheid stellen dat indicaties erop wijzen dat dit systeem effectief kan zijn. Ik vraag de Kamer om, gegeven de komende campagne, en mede in het licht van de brief van de fondsen, er terughoudend in te zijn om nu een systeemdiscussie te voeren dan wel te entameren. Wij hebben namelijk een gemeenschappelijk belang bij een publiekscampagne, die hopelijk toch weer een stuk tegemoetkomt aan de nood, die bij velen groot is.

De heer **Van Gerven** (SP): Allereerst namens de SP-fractie hulde aan het initiatief van de Ziekenhuis Groep Twente, die actief bezig is donoren te verwerven die broodnodig zijn. Het actief donorregistratiesysteem kan op grote sympathie rekenen in de samenleving. Twee derde van de mensen is voor. Maar toch heeft het

Klink

kabinet dit terzijde geschoven en daarmee een grote verantwoordelijkheid op zich geladen. In het debat dat wij met de minister hebben gevoerd, heeft hij gezegd dat hij met een beter systeem komt. Dat was althans zijn belofte. Hij heeft ook gezegd, een onderzoek te doen en een vergelijking te maken tussen het actief donorregistratiesysteem, systemen gebaseerd op solidariteit en het activerend toestemmingssysteem, maar dat hij onafhankelijk van de uitkomst toch voor het activerend toestemmingssysteem zal gaan. Mijn vraag aan de minister is: als uit het onderzoek blijkt dat het actief donorregistratiesysteem meer donoren oplevert, is hij dan bereid zijn standpunt te wijzigen?

Minister **Klink**: Ik heb niet gezegd dat ik hoe dan ook voor het systeem dat het kabinet toen neerlegde, zou kiezen. Sterker nog: wij hebben gezegd dat wij zouden verkennen in hoeverre het meer donoren zou opleveren. Daar gaat het ons uiteindelijk gezamenlijk om.

Het initiatief van het ziekenhuis – ik zei het zo-even al – is buitengewoon belangrijk, temeer ook omdat uit internationale ervaringen blijkt dat heel veel scharniert rondom de werkwijze en de inzet en ook de manier waarop wij van overheidswege die inzet mogelijk maken vanuit de ziekenhuizen. Daar scharniert heel veel om. Daarom ben ik met u en met mevrouw Koşer Kaya blij met dit initiatief.

Over het onderzoek dat ik zou doen naar het alternatieve systeem, heb ik zo-even gezegd dat ik ook aan u begrip vraag voor het feit dat de gezondheidsfondsen mij vragen om terughoudend te zijn met het presenteren van de resultaten dan wel een discussie daarover te entameren in het licht van de publiekscampagne die op dit moment gaat lopen en die een gezamenlijk belang is. Wij willen gezamenlijk namelijk zo veel mogelijk donoren om precies aan de 150 patiënten over wie mevrouw, Koşer Kaya zo-even zei dat voor hen donatie te laat komt, tegemoet te komen. Laten wij hopen dat in elk geval die combinatie van activiteiten in de ziekenhuizen plus de publiekscampagne de trend die zich nu aftekent, dat er meer donoren zijn, nog verder zal bespoedigen.

Mevrouw **Van Miltenburg** (VVD): U weet: de VVD gelooft in particulier initiatief en zij juicht zeker particulier initiatief toe daar waar het om een zo belangrijk onderwerp gaat. De vraag die wij aan de minister willen stellen, is of hij wil toezeggen dat dit soort initiatieven, daar waar zij ondernomen worden, op geen enkele belemmering zullen stuiten en dat hij zich daar waar dat wel zo is, zal inzetten om die belemmeringen zo snel mogelijk weg te halen.

Minister **Klink**: Ik zeg u dat graag toe, mede tegen de achtergrond van het feit – en ik herhaal het nog maar even – dat wij veel van de ziekenhuizen verwachten, dat daar ook een belangrijke sleutel ligt en dat wij het ook zo vele mogelijk moeten maken via bekostiging en anderszins. Daaraan wordt op dit moment gewerkt in het kader van de uitwerking van het Masterplan Orgaan-donatie. Dat blijkt opnieuw buitengewoon wezenlijk te zijn. Ik onderstreep het feit dat ook u zegt dat dit ziekenhuis in feite de handen uit de mouwen steekt op een plek waar het precies moet.

De heer **Vendrik** (GroenLinks): De fractie van GroenLinks blijft krachtig voorstander van een geenbezwaarsysteem.

Wij blijven deze minister dus uitdagen om af te stappen van het bestaande systeem en uit te gaan van een nieuw systeem, waarbij iedereen in Nederland donor is tenzij hij bezwaar aantekent. Dat zou echt pas een stap vooruit zijn. Dat is ook de achtergrond van het initiatief in Twente, namelijk de wanhoop bij vele medici daar over het feit dat er zoveel donoren gewenst zijn, maar dat die donoren uiteindelijk niet beschikbaar komen. Daarom is het compliment van deze minister aardig, maar ook wel erg dubbel. Men komt tot dat initiatief, omdat deze minister echt stevige actie op het gebied van het uitbreiden van het aantal donororganen achterwege laat.

Mag ik er in ieder geval van uitgaan in dit debat dat de minister zijn stinkende best gaat doen om dit initiatief navolging te laten vinden in alle ziekenhuizen in Nederland ...

De **voorzitter**: Dank u wel.

De heer **Vendrik** (GroenLinks): ... en dat hij daarmee actief de boer opgaat en daarmee het Twentse initiatief ook landelijk wil laten uitrollen?

Minister **Klink**: Ik vind dat u een omgeving schept die misplaatst is, omdat u in feite zegt dat alles staat en valt met het systeem. Ten eerste is dat niet zo vanwege de cijfermatige ramingen die wij kennen. Als wij in Nederland het Belgische systeem zouden introduceren, zal dat niet tot meer donoren in Nederland leiden. Dat zegt ook de coördinatiegroep die ons vorig jaar het masterplan heeft gepresenteerd, terwijl men wel voorstander is van een dergelijk systeem. Ik heb het dan over het Belgische systeem waarbij het geen-bezwaarsysteem geldt. In die zin hebt u al ongelijk. Het ligt namelijk niet alleen maar aan het systeem. Het ADR – dat is een variant op het Belgische systeem die geen enkel land in de wereld kent – zal wellicht 20% tot 25% meer donoren kunnen opleveren. U schetst een context van wanhoop; ik teken daarbij aan dat die context niet op feiten stoelt. Er ontwikkelt zich juist een positieve trend: op dit moment zijn er 20% meer donaties dan in 2008. Bovendien denken wij met de systeemwijziging, die in de richting gaat van wat het kabinet heeft voorgesteld, ook aan die 20% tot 25% te kunnen komen. Ik heb zo-even toegelicht dat ik die discussie liever uitstel vanwege de publiekscampagne, maar de resultaten krijgt u nog van mij. Ten slotte geldt ook nog dat het in die landen die het hoogst scoren met betrekking tot donaties niet scharniert om de systemen, maar om de werkwijze in de ziekenhuizen. Spanje kent ook een geen-bezwaarsysteem en zegt: kijk naar ons land, het zit hem in de werkwijze van de ziekenhuizen. Dus het beeld dat u hier creëert van een minister die een probleem creëert en ziekenhuizen die er gelukkig nog iets aan doen omdat het die man niet interesseert, klopt op vier, vijf fronten niet.

De **voorzitter**: Dank u wel. Het woord is aan de heer Van der Veen.

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter, ik wil antwoord op mijn vraag.

De **voorzitter**: Op welke vraag hebt u geen antwoord gekregen? Of de minister dat gaat subsidiëren?

De heer **Vendrik** (GroenLinks): De vraag was heel

Klink

simpel: als de minister zo enthousiast is over het initiatief in Twente ga ik ervan uit dat hij dat gaat uitrollen in het hele land.

De **voorzitter**: Volgens mij heeft de minister deze vraag wel beantwoord, maar er komt nog een poging.

Minister **Klink**: Een van de kernen van hetgeen wij opgepakt hebben – “wij” in brede zin de gezondheidsfondsen, de Nierstichting, het Astmafonds enzovoorts – is inderdaad dat wij de ziekenhuizen meer willen equiperen om dit soort goede initiatieven tentoon te spreiden. Ik zei ook in het antwoord aan mevrouw Koster Kaya dat daar heel veel om scharniert. Sterker nog: daar ligt het geheim van de goede resultaten van Spanje. Volgens de Spanjaarden liggen die niet aan het systeem.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Voorzitter. Ik ben het met iedereen eens die de minister oproept ervoor te zorgen dat het uitstekende initiatief van de Ziekenhuisgroep Twente ook bij andere ziekenhuizen plaatsvindt. Is het mogelijk om inzicht te krijgen in de resultaten van de aanpak van de Ziekenhuisgroep Twente en wellicht ook van andere ziekenhuizen?

Minister **Klink**: Ik zal dat navragen en u van het antwoord in kennis stellen.

Mevrouw **Schermers** (CDA): Voorzitter. Het CDA heeft er steeds op ingezet om contactmomenten met de burgers te gebruiken om die orgaandonatie onder de aandacht te brengen. Dit is een fantastisch initiatief van een ziekenhuis in een ziekenhuissetting; ook onze complimenten daarvoor. Er is al gevraagd om ons inzicht te geven in de resultaten. Kan de minister daarin ook het moment meenemen waarop je binnen de ziekenhuissetting die orgaandonatie aankondigt of aankaart? Is een opname het juiste moment of moet het bijvoorbeeld op de polikliniek aan de orde komen?

Minister **Klink**: Ik wil dat graag meenemen. Sterker nog: ik vind eigenlijk – en daarom juich ik dit initiatief ook zo toe – dat het vraagstuk van de orgaandonatie wellicht in de bredere sfeer van de medische beroepsbeoefenaren met enige regelmaat op tafel zou moeten liggen. Ik heb daar ook over gesproken met de voorzitter van de Landelijke Huisartsen Vereniging, die daar in beginsel positief tegenover staat. Teneinde in die setting die vraag vaker op tafel te krijgen, zou de medicus kunnen wijzen op de noodzaak van orgaandonatie, natuurlijk met behoud van de vrijheid van mensen om nee te zeggen. Waarom? Om de indringendheid van de nood die hierachter zit bij iedereen bewust te laten zijn, zodat de keuze ja of nee – en beide zijn volledig volwaardig – bij iedereen telkens weer bekend is.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Voorzitter. De ChristenUnie juicht het initiatief van het ziekenhuis in Twente van harte toe. Het lijkt ons beter om op deze manier mensen actief te benaderen met de vraag of zij donor willen worden dan om weer nieuwe systeemdiscussies te starten. Ik heb toch een beetje het idee dat wij hier allemaal blij verrast zijn met dit initiatief. Wij zeggen dat het veel meer zou moeten gebeuren en het is heel mooi dat de minister een publiekscampagne aankondigt, maar hoe voorkomen

wij dat er allerlei “snipperinitiatieven” ontstaan? Als je verschillende acties bij elkaar voegt, zouden ze elkaar kunnen versterken. Hoe kan je daar een impuls aan geven? Wat wil de minister daaraan gaan doen?

Minister **Klink**: Dat is een zeer terecht punt. Wat wij op basis van het Masterplan Orgaandonatie doen, is een gecoördineerde actie. In de eerste plaats is er nu die intensieve publiekscampagne die drie jaar gaat lopen. Verder hebben wij voor orgaandonatie bij leven aanpassingen in de sfeer van tegemoetkomingen gerealiseerd. Mensen met eventueel langdurig ziekteverzuim – dit geldt zeker bij arbeidsongeschiktheid – kunnen daar niet meer de nadelen van ondervinden. Wij werken er ook heel hard aan om de organisatie in de ziekenhuizen te verbeteren. Ik stel voor dat ik de Kamer met enige regelmaat op de hoogte stel, en ik zal haar berichten wanneer dat voor het eerst kan, van de integrale aanpak die daarachter vandaan komt, zodat men over de hele linie van elkaars initiatieven kan leren.

Mevrouw **Agema** (PVV): Voorzitter. We weten allemaal dat geen enkele systeemwijziging leidt tot meer donoren. We weten wel dat de manier waarop ziekenhuizen omgaan met nabestaanden tot heel veel meer donoren kan leiden. Sommige ziekenhuizen weten maar een op de drie mensen over te halen, andere twee op de drie. Mijn eerste vraag aan de minister is hoe het ermee staat om ziekenhuizen meer te laten gaan naar het over weten te halen van veel meer mensen tot donatie. Mijn tweede vraag is: als er zo'n initiatief is van een ziekenhuis om mensen actief te benaderen, waarom motiveert de minister hen dan niet en waarom vraagt hij niet aan alle ziekenhuizen om dat te doen?

Minister **Klink**: Ik gaf zo-even aan dat er een integrale aanpak is van publiekscampagne tot en met werkwijze in de ziekenhuizen en het faciliteren van diegenen die willen doneren bij leven. Verder hebben wij de discussie c.q. het onderzoek naar een eventuele stelselwijziging. Op vier fronten trekken wij op om verbeteringen te realiseren met betrekking tot de orgaandonatie. Het punt van mevrouw Agema is zeer terecht. Wij zijn nu bezig om ziekenhuizen in een netwerk beter te laten werken, in die zin dat men eerder weet wie orgaandonor wil zijn, zodat ook de nabestaanden op een intensieve manier worden benaderd. De verschillen die mevrouw Agema zo-even noemde, zijn er. Ik weet het niet helemaal zeker, maar als ik mij goed herinner, ligt het in Maastricht 30% hoger dan in andere ziekenhuizen. Daar liggen aanknopingspunten voor verbetering waar op dit moment met man en macht aan wordt gewerkt. Ik heb via een van de collega's van mevrouw Agema toegezegd dat ik zal laten zien met welke acties wij over de hele linie bezig zijn en tot welke resultaten dat leidt.

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Ik ben helemaal geen specialist op dit gebied, maar deze minister zit nu tweeënhalve jaar. Ongeveer twee jaar geleden deed BNN deze Kamer helemaal opschrikken door een grote donorshow te gaan organiseren. Ik ben een van de mensen die op dat moment toch maar eens dat ding gingen invullen. Ik riep al jaren dat ik dat wilde worden, maar ik dacht: dat komt wel goed, dat weet mijn omgeving wel. Daardoor geactiveerd ben ik het gaan invullen. In de tussentijd zijn er al 300 mensen dood die

Klink

op die lijst hebben gestaan en die geen orgaan hebben gekregen. Nu hoor ik hier weer systeemdialcussies en een publiekscampagne, maar ik vraag de minister waar wij hem op kunnen afrekenen, want de wachtlijsten gaan toenemen en zijn in de afgelopen twee jaar toegenomen. Ik vraag hem waar wij volgend jaar staan, publiekscampagnes en alles ten spijt. Als wij volgend jaar niet een significante daling hebben, is hij dan bereid om dan wel het drastische systeem van ADR uit te rollen opdat alle ziekenhuizen gaan doen wat nu al in Twente gebeurt? Ik heb door het invullen van dat ding al een keer mijn portefeuille teruggekregen, die ik in de trein had laten liggen. Degene die hem vond, dacht: dat moet zo snel mogelijk terug, niet vanwege het geld, maar vanwege het pasje.

Minister **Klink**: Wat dat aangaat kunnen wij elkaar de hand geven. Ik ben inderdaad ook door de BNN-campagne uiteindelijk donor geworden. U snijdt dit punt terecht aan. Dat is inderdaad waar. Heel veel mensen in het land zijn gemotiveerd om donor te zijn. Daarom is het belangrijk en juich ik ook toe wat dat ziekenhuis op dit moment doet, namelijk mensen actief benaderen. Er ligt een verschil van inzicht tussen ons op het punt dat u het doet voorkomen alsof wij volgend jaar per definitie resultaten zouden boeken als het systeem zou veranderen. U zegt wel dat u niet van de systeemdialcussies bent, maar dat is wel de achtergrond van uw vraag. U veronderstelt dat wij in Nederland van dat inderdaad vreselijke, dramatische probleem af zijn dat wij niet voldoende orgaandonoren hebben, als het systeem wordt omgezet. Dat is niet zo. In die zin overvraagt u mij. Zelfs al zou ik het systeem omzetten, dan nog kan ik dat niet waarmaken. Ik vind dat wij dat eerlijk aan elkaar moeten mededelen. De suggestie die uit de vraag naar voren komt, dat ik eigenlijk verantwoordelijk ben voor het feit dat wij hier met zo veel tekorten zitten, werp ik dan toch eerlijk gezegd verre van mij.

□

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor zijn antwoorden. Wij zijn gekomen aan het eind van het vragenuur.

Ik deel aan de Kamer mee dat de volgende leden zich hebben afgemeld:

Blom en Van Dijken;

Lempens, de gehele week.

Deze mededeling wordt voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: Op de tafel van de Griffier ligt een lijst van ingekomen stukken. Op die lijst staan voorstellen voor de behandeling van deze stukken. Als voor het einde van de vergadering daartegen geen bezwaar is gemaakt, neem ik aan dat daarmee wordt ingestemd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, toe te voegen aan de agenda van donderdag en als hamerstuk te behandelen de brief van het Presidium over een eigen toekomst- en onderzoeksagenda van de Kamer (31845, nr. 9).

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Op verzoek van de CDA-fractie benoem ik in de vaste commissie voor Europese Zaken het lid Haverkamp tot lid in de bestaande vacature en het lid Van Heugten tot plaatsvervangend lid in plaats van het lid Haverkamp.

Het woord is aan de heer Van Gerven.

De heer **Van Gerven** (SP): Voorzitter. Ik zou het verslag van het algemeen overleg over de Inspectie voor de Gezondheidszorg en Toezicht van 24 september op de plenaire agenda willen laten plaatsnemen.

De **voorzitter**: Wij zullen dit VAO toevoegen aan de agenda.

Het woord is aan mevrouw Gesthuizen.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Vorige week vroeg ik om een brief met nadere toelichting van het kabinet op uitspraken om een 2% boete te gaan berekenen aan overheden die hun rekeningen te laat betalen. Aan dat verzoek zou ik graag toevoegen een reactie op een persbericht van MKB-Nederland waarin wordt gesuggereerd dat de NMa hierop toezicht zou moeten gaan houden. Dit in verband met het spoeddebat dat wij hier eendaags zullen gaan houden.

De **voorzitter**: Wij zullen het stenogram doorgeleiden naar het kabinet.

Het woord is aan de heer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66): Voorzitter. Na uw aandringen hebben wij dan toch nog een brief gekregen van de minister-president over het instellen van al die ambtelijke commissies. Ik heb daarover nog zo veel vragen die losstaan van de financiële aspecten dat ik graag een debat met de minister-president zou hebben. Het gaat mij met name om de samenhang. Waarom worden bepaalde beleidsterreinen zoals Verkeer en Waterstaat en Defensie nagenoeg helemaal buiten beschouwing gelaten? Het heeft me bovendien verbaasd dat er slechts één vrouw bereid is gevonden om een van de twintig commissies te leiden. Daarover zou ik graag met de minister van Algemene Zaken debatteren.

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik heb op zich geen behoefte aan het debat dat de heer Pechtold aanvraagt. Ik heb me erop geprepareerd dat dit vanmiddag bij de financiële beschouwingen aan de orde komt. Dat mag ik ook mededelen namens de PvdA-fractie.

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Ik steun het verzoek van de heer Pechtold om een debat. Het roept heel veel vragen op. Misschien is de minister-president dan beter in vorm en gaat hij de vragen ook beantwoorden.

De heer **De Nerée tot Babberich** (CDA): Voorzitter. Bij de financiële beschouwingen hebben wij voldoende ruimte om dit probleem aan te pakken.

De heer **Weekers** (VVD): Voorzitter. Ik voel sympathie voor het voorstel van de heer Pechtold, maar ik meen ook dat wij vanmiddag bij de financiële beschouwingen maar eens moeten kijken hoe ver wij komen. Is er na morgen, na de beantwoording door de vicepremier, nog